

prof. Grażyna Pstrokońska – Nawratil
Akademia Muzyczna we Wrocławiu

Recenzja pracy doktorskiej mgr Romana Czury w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej kompozycja i teoria muzyki

Pan Roman Czura urodził się 20 stycznia 1989r. w Darmstadt. W wieku 16 lat został adeptem Klasy Kompozycji dla Dzieci i Młodzieży utworzonej przy Akademii für Tonkunst w tym mieście. Jego pierwszym nauczycielem był Cord Meijering. W 2008 po zdaniu egzaminów maturalnych kontynuował naukę kompozycji w ramach Studium Kompozycji w Akademii Muzycznej w Krakowie, początkowo pod kierunkiem prof. Anny Zawadzkiej – Gołosz (2008–2010), a następnie przez rok u dr hab. Marcela Chyrzyńskiego. W latach 2011-2013 studiował kompozycję w klasie prof. dr hab. Eugeniusza Knapika w Akademii Muzycznej w Katowicach, gdzie uzyskał dyplom magisterski z oceną celującą. W czasie studiów w ciągu jednego semestru przebywał w ramach europejskiego programu stypendialnego *Erasmus* w Łotewskiej Akademii Muzycznej w Rydze. Bezpośrednio po dyplomie podjął studia doktoranckie w Akademii Muzycznej w Katowicach pod opieką swojego profesora.

W omawianym okresie kompozytor uczestniczył w kursach mistrzowskich, seminariach i konferencjach m.in. w Hamburgu, Rydze, Katowicach i Krakowie. W latach 2007–2016 Roman Czura uzyskał szereg nagród i stypendiów, m.in.: I nagrodę na XX Międzynarodowym Konkursie Kompozytorskim w Siegburg (2008), dwukrotnie stypendium dla najlepszych doktorantów, a także dwukrotnie stypendium umożliwiające prowadzenie badań i rozwój naukowy młodych naukowców w AM w Katowicach.

Podczas studiów był współzałożycielem Koła Naukowego Studentów Kompozycji w AM w Krakowie. Od 2011 r. jest członkiem Stowarzyszenia Artystów Polskich, gdzie od 2012 r. pełni funkcję sekretarza zarządu. W 2016 r. został przyjęty w poczet członków kandydatów ZKP. Doktorant jest poliglotą; zna biegle język niemiecki, angielski, hiszpański i kataloński. W biografii kompozytora na szczególne podkreślenie zasługują też żywe kontakty z muzyką i kulturą Katalonii - krainy, gdzie wielokrotnie spędzał wakacje.

W dokumentacji doktoranta odnotowane są jego osiągnięcia kompozytorskie do roku 2015 i obejmują 3 prawykonania: *Preludium na fortepian* (Nowy Jork 2014), *Koncert fortepianowy Kraftfelder* (6. Festiwal Prawykonań *Polska Muzyka Najnowsza*, Katowice 2015) oraz Motet na chór mieszany *Wie liegt die Stadt so wüst*, (Niepołomice 2015). Na podstawie aneksu II umieszczonego w Opisie Pracy Doktorskiej należy tę listę uzupełnić o inne ważne prezentacje, takie jak II Symfonia *Wie ein Naturlaut* na wielką orkiestrę symfoniczną (także 6. Festiwal Prawykonań) i *Ptasie radio* na chór, utwór nagrodzony i prawykonany w Busan w Korei Pd. Kompozycja *Do prostego człowieka* na sopran i orkiestrę przyniosła kompozytorowi II nagrodę na XV Konkursie Kompozytorskim im. Tadeusza Ochlewskiego w Krakowie. Listę kompozycji powstałych podczas studiów doktoranckich dopełniają jeszcze dwa rozbudowane utwory: *Angels i segadors* na dwa fortepiany i *Aladaghtar* na osiem fletów oraz kilka miniatur. W ocenie promotora prof. Eugeniusza Knapika cechami wiodącymi w twórczości kompozytora są: *rozwinięta wyobraźnia muzyczna, predylekcja do dużych form, zamiłowanie do ekspresywnej narracji muzycznej oraz determinacja do osiągnięcia wytyczonego, maksymalistycznego celu.*

Roman Czura jest autorem kilku artykułów o naukowym profilu; ma też w swoim dorobku wykłady wygłoszone podczas festiwali i seminariów. Od 2014r. doktorant podjął obowiązki pedagogiczne w Akademii Muzycznej w Katowicach. Pracował również jako lektor i tłumacz języka niemieckiego.

Praca doktorska Romana Czury jest zwieńczeniem studiów III stopnia w katowickiej uczelni. Całość składa się z dzieła artystycznego - *Concierto ardiente* na gitarę i orkiestrę (2018) oraz Opisu Pracy Doktorskiej. W przypadku powyższego dzieła, jego opis - od inspiracji po realizację, stanowi cenny klucz do pełnego zrozumienia koncepcji kompozytora. *Concierto...* jest bowiem fascynującą syntezą muzyki z różnych kręgów kulturowych, a także form: tradycyjnego koncertu solowego i flamenco. Lekturę należy rozpocząć od aneksów, tam bowiem znajdują się fundamentalne informacje dotyczące istoty flamenco oraz słowniczek związanych z nim terminów.

Opis Pracy Doktorskiej o cechach poszerzonej refleksji kompozytorskiej, otwiera słowo wstępne dotyczące decyzji wyboru tematu pracy, po czym następują dwa rozdziały. Pierwszy z nich przybliża inspirację i genezę kompozycji, a także omawia ją w kontekście gatunku. W kolejnym rozdziale kompozytor dokonuje

analizy swego dzieła w następujących aspektach: obsady, wykorzystanego materiału muzycznego, (partia solowa - w konsultacji z gitarzystą) wreszcie – formy. To najobszerniejszy fragment pracy, w którym poddane analizie zostały kolejne części koncertu w kontekście melodyki, harmonii, metroritmiki, instrumentacji i faktury. Tekst dopełniają trafnie dobrane fragmenty partytury i grafiki. Podsumowanie pracy ma charakter otwarty, bowiem kompozytor zamierza w przyszłości wykorzystać wiele pomysłów, których nie włączył do przewodowej kompozycji, aby zachować klarowność jej przebiegu.

Concierto ardiente oznacza koncert żarliwy, rozjarzony, namiętny. U podstaw tej kompozycji leży poszerzona forma flamenco, składająca się najczęściej ze śpiewu (*cante hondo lub cante grande*), gry instrumentalnej (*toque* z użyciem gitary, kastanietów, cajon, dopełnionej klaskaniem), a zwieńczeniem całości staje się intensywny taniec (*baile*) z charakterystycznym klaskaniem i tupaniem. Kompozytor podkreśla, że istnieją różne kryteria podziału w aspekcie tego gatunku, co pozwala budować każdorazowo неповtarzalną dramaturgię tego transowego śpiewu i tańca, muzyki na pograniczu świata realnego i magii.

Celem kompozytora było połączenie wzorca owej dramaturgii z ekspresją zawartą w przebiegu tradycyjnego, trzyczęściowego koncertu. Dzieło staje się areną wspólnego koncertowania, ale także konkurowania solisty z zespołem, jak również muzyków w obrębie orkiestry. Wszystkich wykonawców obowiązuje wirtuozeria. Gra *tutti* ma także charakter koncertujący, choć liderem jest z pewnością instrument solowy, wyróżniony kadencją (III część). Skład orkiestry i sposób jej wykorzystania, dostosowany jest do możliwości akustycznych i wykonawczych instrumentu solowego i obejmuje: instrumenty smyczkowe (10,8,6,6,3) dobarwione pojedynczymi instrumentami dętymi drewnianymi oraz dętymi blaszanymi (2cr, 2tr, tn), obsadę dopełnia rozbudowana perkusja i fortepian. Gitara wykorzystana jest z poszanowaniem jej naturalnego stroju.

Odkrycie nowych możliwości klasycznego instrumentu wymagało od twórcy długiej drogi prekompozytorskiej. W poszukiwaniu oryginalnych elementów fakturalnych pomagał kompozytorowi wirtuoz gitary – Marcin Maślak, któremu utwór jest dedykowany. Powstał 18 minutowy koncert, wysmakowany, fascynujący o niespotykanym kolorycie, skomponowany *mentalnie* od instrumentu solowego, którego partia inspiruje muzyczny dyskurs.

Concierto ardiente ma budowę trzyczęściową. Część I *Moderato sognando* o budowie ABA1, rozpoczyna się Tematem Głównym (TG – określenie kompozytora) o charakterze melizmatycznego *cantefondo* granym przez solistę, który stopniowo ożywia orkiestrę, co w konsekwencji doprowadza do Drugiego Kompleksu Motywów (DKM – jak poprzednio) o charakterze fanfarrowym i marszowym. W trzeciej fazie tej części pojawiają się reminiscencje TG. Część II *Adagio molto* to oniryczna medytacja ostinatowa, stanowiąca ogniwo łączące dynamiczne części skrajne. Pod koniec nostalgicznego *adagio* następuje *nagłe przebudzenie energetyczne*, (dynamika fortissimo zderzona z uprzednim pianisissimo), będące antycypacją do ognistej, pełnej brawury części III *Allegro vivace*. Ta ostatnia faza koncertu przybiera formę swobodnego *ronda* i przynosi wirtuozowskie popisy kadencyjne solisty. Odnajdziemy w niej też reminiscencje motywiczne poprzednich części z TG, dopiero w tym momencie ujętym w formie muzycznej *pointy*.

* * *

Concierto ardiente to dzieło przemyślane, perfekcyjne pod względem warsztatowym i edycyjnym, o czytelnej formie i strukturze, świetnie rozegranej relacji pomiędzy solistą i orkiestrą, z doskonałym wykorzystaniem możliwości fakturalnych gitary (bez skordatury i preparacji instrumentu). Kompozytorowi udało się osiągnąć to, co w dziele muzycznym jest najważniejsze – doskonałą proporcję, piękno i czytelną ekspresję. W kontekście wielu współczesnych utworów, w których formatwórczą rolę przejmują algorytmiczne możliwości komputera, wspomaganego przez media elektroniczne, *Concierto ardiente* jest miłą niespodzianką. Wprowadza do ubogiej w koncerty literatury gitarowej pozycję oryginalną i nowatorską, ukazując możliwości klasycznego instrumentu w nowym świetle.

Praca doktorska mgr Romana Czury *Concierto ardiente* na gitarę i orkiestrę wraz z Opisem Pracy Doktorskiej spełnia warunki określone w art 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Grzegorz Botwalski-Nawski